

Motion till riksdagen
2006/07:Ju312

av Lars Ohly m.fl. (v)

Brottsoffer

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning.....	3
4	Brottskadeersättning och budgetfrågor	3
5	Brottsförebyggande arbete.....	4
6	Socialtjänsten.....	5
7	Polisen	6
8	Åklagarna, domstolarna och målsägandebiträden.....	6
9	Vittnen och vittnesstöd	7
10	Hälso- och sjukvård.....	8
11	Funktionshindrade och äldre brottsoffer	8
12	Skadestånd när misstänkt gärningsman är under 15 år	9
13	Offer för rasistiska och vitmaktrelaterade brott	10
14	Offer för sexualiserat våld	11

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning med uppgift att se över försäkringsvillkor gällande brottsskadeersättning för att undvika oskäligen villkor.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att beslut som fattas av offentliga organ i större utsträckning ska innehålla en konsekvensbeskrivning ur brottsförebyggande perspektiv.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning med uppgift att se över hur ensamarbete i nattöppna butiker kan förbjudas.²
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en dialog bör inledas med näringslivet för att öka medvetenheten och kunskapen om näringsidkarnas ansvar för det brottsförebyggande arbetet och lyfta fram goda exempel.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att brottsofferperspektivet bör ges ökad prioritet i polisarbetet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning med uppgift att ta fram metoder för att förbättra informationen till brottsoffer under pågående förundersökning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utbildning i förhörsmetodik och viktimologiska reaktionsmönster bör vara en obligatorisk del av polisutbildningen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att brottsoffren i större utsträckning än i dag bör få tillgång till målsägandebiträde.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Brottsofferjourernas riksförbund bör vara huvudman för vittnesstödet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att utarbeta en nationell handlingsplan för brottsofferarbete inom hälso- och sjukvården samt ge bred kännedom nationellt om goda lokala satsningar.³
11. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till åtgärder för att säkerställa ekonomiskt skydd för brottsoffer när misstänkt gärningsman är under 15 år.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utbildningsinsatserna vad gäller rasistisk, homofobisk och vitmakrelaterad brottslighet bör intensifieras hos alla myndigheter och andra instanser som kommer i kontakt med brottsoffer.

¹ Yrkande 1 hänvisat till CU.

² Yrkande 3 hänvisat till AU.

³ Yrkande 10 hänvisat till SoU.

3 Inledning

Denna motion kommer att behandla brottsoffer som grupp enligt vår definition av brottsoffer. Varje grupp av brottsoffer har specifika behov; det kan gälla äldre, funktionshindrade, barn, unga eller personer som drabbats av hatbrott.

Det finns i dag ingen allmänt accepterad definition av vem eller vad ett brottsoffer är. Enligt rättegångsbalken är ett brottsoffer en person som utsatts för brott (målsägande), dvs. den mot vilken brott blivit begånget eller som har blivit förnärad av brottet eller som har lidit skada av det.

Andra instanser gör vidare definitioner, t.ex. den internationella polischefs-föreningen. Deras definition omfattar inte enbart de omedelbara offren utan även deras familjer och andra medlemmar i lokalsamhället. Dessutom omfattar den även sekundära offer, t.ex. vittnen till våldsbrott, poliser och andra som kommer till en brottsplats, andra yrkesgrupper som arbetar med brott och konsekvenser av brott (domare, åklagare etc.) samt nämndemän som dömer i uppmärksammade mål.

Mellan dessa två ytterlighetsdefinitioner finns ett antal olika varianter. I vissa fall vänder sig brottsoffren emot definitionen av sig själva som offer och vill i stället se sig som överlevare. Vi kommer dock att använda termen brottsoffer i den här motionen.

När det gäller brottsofferdebatten i Sverige kan det konstateras att brottsoffrens situation i snäv bemärkelse uppmärksammats i allt större utsträckning såväl inom forskningen som i samhället i stort. En av orsakerna till det ökade intresset för brottsoffrens situation är kvinnorörelsens arbete med att synliggöra mäns våld mot kvinnor.

Trots den ökade uppmärksamheten för brottsoffrens situation finns enligt Vänsterpartiet tecken på att uppmärksamheten blir retorik utan reellt innehåll. Att brottsoffer får ett symboliskt värde i den kriminalpolitiska debatten leder inte nödvändigtvis till att deras ställning och situation förbättras. Tvärtom kan det leda till en förtroendeklyfta mellan brottsoffret och samhället då det i det konkreta fallet visar sig finnas ett glapp mellan ord och handling. Brottsoffer har i hög grad använts som en bricka i det politiska spelet. Det finns också ett behov av ett s.k. perfekt offer för att nå framgång i en rättegång. Denna bild vill vi ändra på.

Nedan följer en genomgång av vad vi anser att olika instanser borde göra för att förändra arbetet med brottsoffer och varför.

4 Brottsskadeersättning och budgetfrågor

Då brott konstaterats är det viktigt att någon döms till ansvar för brottet. Dock kan ett brottsoffer också drabbas av allvarliga ekonomiska konsekvenser till följd av brottet. De flesta har i dag en hemförsäkring som täcker olika händelser. Det har dock visat sig att de flesta försäkringar har försäkringsvillkor som

Fel! Okänt namn på

friskriver försäkringsbolagen från det ekonomiska ansvaret. Det kan bero på att offret betett sig på ett visst sätt eller på andra omständigheter. Vissa villkor är helt legitima medan andra måste anses oskäligen. Detta gör att försäkringsbolagen övervältrar oskäligen kostnader på samhället även om försäkringstagaren betalat in sina premier. En översyn bör göras av försäkringsvillkor gällande brottsskadeersättning för att undvika oskäligen villkor.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I det fall det inte är möjligt att få ersättning från försäkringsbolagen kan ersättning sökas hos Brottsoffermyndigheten. På grund av ett ökat antal ärenden samt en väntad fortsatt ökning planerar Vänsterpartiet för att förstärka anslag 4:11 Ersättning för skador på grund av brott med 3 miljoner kronor från år 2008 jämfört med regeringens förslag.

Det ökade antalet ärenden inom alla verksamhetsgrenar medför även att anslag 4:10 Brottsoffermyndigheten behöver ökas. Samtidigt behövs ytterligare medel för att bygga upp en brottsofferportal på Internet. Vänsterpartiet planerar för en förstärkning med 1 miljon kronor från år 2008 jämfört med regeringens förslag.

Se även motion Utgiftsområde 4 Rättsväsendet 2006/07:Ju340.

5 Brottsförebyggande arbete

Det viktigaste brottsofferarbete som kan vidtas är att förebygga brott. Det måste alltid vara bättre att förebygga brott än att reparera brott. För Vänsterpartiet finns det ingen del av det kriminalpolitiska arbetet som är så viktigt som detta arbete. Högern fokuserar på kortsiktiga krav som hårdare tag mot kriminella och hårda straff. Vi anser att det mesta av det brottsofferarbete arbetet ligger utanför rättsväsendets ansvar. Det som pressar tillbaka kriminaliteten är nya arbetstillfällen, minskade ekonomiska och sociala klyftor, fler bostäder och en förbättrad skola.

I samhället finns flera utsatta grupper som mer än andra riskerar att hamna i kriminalitet. Vad många glömmer bort är att det är samma grupper som i hög utsträckning utsätts för brott. Det viktigaste redskapet i det brottsofferarbete arbetet är att bevara och utveckla välfärden för att människor ska slippa att bli offer för samhälleliga orättvisor och socialt utanförskap. Detta innebär att fungerande skola, omsorg, arbete och bostad åt alla är helt nödvändiga mål, tillgång till kultur och möjlighet till meningsfull fritidssysselsättning likaså.

De flesta vinner på ett rättvist och solidariskt samhälle, och i synnerhet de som i dag lever i utsatta situationer. Ändå är den offentliga verksamheten under ständigt hot om nedskärning eller nedläggning. Detta aktualiseras under höstmånaderna när budgetar ska förhandlas fram i riksdagen och i kommunerna. Ska vi skära ner på lärarna i år? Kan vi inte skjuta upp beslutet att sätta upp belysning på busshållplatsen? Kan socialnämnden verkligen inte klara sig på lite mindre pengar? Man möter ofta poliser som uppgivet konstaterar att politiker lägger ner fritidsgårdar och sedan blir samma beslutsfattare förvå-

nade över att man får problem med ungdomar som strular runt i brist på meningsfull fritidssysselsättning. Alltför ofta saknas konsekvensanalyser vid beslutsfattandet. Självklart ska dessa frågor också alltid ingå när det gäller bebyggelseplanering och dragning av kollektivtrafiklinjer eller liknande.

Brottsförebyggande arbete är långsiktigt arbete, ett arbete som kräver en helhetssyn. Det räcker inte att reagera när olyckan är framme utan det måste vara en del av det dagliga arbetet, både på nationell och på kommunal nivå. Fler beslut som tas av offentliga organ ska innehålla en konsekvensbeskrivning av det brottsförebyggande perspektivet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Även näringslivet har en viktig brottsförebyggande roll. Att antalet rån ökar i nattöppna butiker där en person arbetar ensam är inte förvånande. Det bör utredas hur ensamarbete i nattöppna butiker kan förbjudas.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

När det stöldbegärliga godset exponeras ökar snatterier osv. Det finns goda exempel på hur man hanterar denna problematik och dessa bör lyftas fram. Svensk handel bedriver exempelvis ett arbete för att förbättra säkerheten i kommersiella centra genom att säkerhetscertifiera butiker och andra näringsställen. Det kan gälla slutna kassasystem, markeringslistor för hjälp till identifiering och annat ganska enkelt arbete som förbättrar säkerheten.

Självklart är det också så att konsumenter har rätt att ställa krav på tillverkare av exklusiva produkter, såsom nya bilar, att de ska vara svåra att stjäla. En dialog bör inledas med näringslivet för att öka medvetenheten och kunskapen om näringsidkarnas ansvar för det brottsförebyggande arbetet och lyfta fram goda exempel.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Socialtjänsten

Vänsterpartiet har länge motionerat om en ändring i socialtjänstlagen för att stärka socialnämndens skyldighet att ge stöd och hjälp till brottsoffer. Denna bestämmelse gäller särskilt kvinnor som utsätts för våld och övergrepp. Den föreslagna förändringen handlar om att byta ut ordet ”bör” mot ordet ”skall” i socialtjänstlagens 5 kap. 11 §.

Både Brottsofferjourernas riksförbund och utredningen *Slag i luften* (SOU 2004:121) har inkommit med samma förslag. En starkare skrivning innebär dels att samhället visar sitt stöd för brottsoffer, som ofta tvingas gå igenom en smärtsam process i domstolen. Dessutom är det en signal om att socialnämnden ska arbeta aktivt med praktiskt stöd till de brottsoffer som har behov av exempelvis skyddat boende. Det finns därför all anledning att genomföra den föreslagna lagändringen i socialtjänstlagen (2001:453) 5 kap. 11 § så att ordet ”bör” i första och andra meningarna byts ut mot ordet ”skall”. Mer om detta i vår motion Socialpolitik, 2006/07:So332.

Fel! Okänt namn

7 Polisen

Då ett brott inträffat är polisen oftast den samhälleliga instans offret först kommer i kontakt med. Att polisen i sin kontakt med brottsoffret verkligen har insikt i brottsofferfrågor och anlägger ett individperspektiv på den initiala utredningen är av yttersta vikt för ärendets fortsatta hantering. Poliser måste få större tillgång till vidareutbildning i brottsofferfrågor, dokumentering och förhörsteknik. Att utredningen redan i inledningsskedet genomförs på bästa sätt är en garanti för den fortsatta förundersökningen. Det finns i dag brottsoffer-samordnare i många delar av polisorganisationen, men arbetet ges inte den prioritet som det förtjänar. Självklart är ett gott bemötande av brottsoffer en förutsättning för att utredningen ska bli så bra som möjligt. Brottsofferarbetet bör ges ökad prioritet hos polisen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ett brottsoffer har intresse av att få information om vad som händer med förundersökningen. Detta är av yttersta vikt för att brottsoffret ska känna sig tryggt och tillfreds med samhällets hantering av det trauma som ett brott är. Ett sätt att lösa informationsbristen i detta sammanhang är att utse kontaktperson inom polismyndigheten, ett annat är att öka informationsplikten. De regler som redan finns måste också användas. Vänsterpartiet anser att dessa brister är så pass stora att en undersökning bör göras om vilka metoder som är lämpliga att vidta. Ett sådant uppdrag skulle kunna genomföras i samverkan med Brottsofferjourenas Riksförbund och Kvinnojourerna eller genom brottsoffermyndighetens försorg.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ett av de viktigaste instrumenten för att kunna utreda brott är självklart att ha ett bra grundmaterial att inleda med. En förutsättning för att få ett sådant material är att ha bra kunskaper om förhörstekniker och grundläggande kunskaper om psykologiska reaktioner. Denna kunskap är mycket skiftande hos polisen. Bättre utbildning behövs. Vänsterpartiet anser att sådan utbildning måste införas redan på grundnivån av polisutbildningen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Åklagarna, domstolarna och målsägandebiträden

Åklagarna har en mycket viktig roll för brottsoffren. Ofta missförstås åklagarnas roll och brottsoffret kan känna sig besviken. Missförståndet bygger på att offret, och även vittnet, förväntar sig att åklagaren ska ta hans eller hennes parti. Åklagarens roll är dock inte att vara stödperson till offret eller till vittnet utan att leda förundersökningen och framföra övertygande bevis i domstolen.

Brottsoffret är ofta mycket utsatt och känner sig ofta kränkt under rättegången. I vissa fall beror det på bristen på stöd. Det är Vänsterpartiets mening

att brottsoffren i större utsträckning än i dag bör få möjlighet till målsägarbiträde.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Lagstiftningen är under utvärdering och vi inväntar denna utredning.

Självklart spelar också brottsofferjourerna här en mycket viktig roll genom sitt arbete med att stödja brottsoffret, inte minst genom att förklara processen och parternas olika roller.

Under rättegången har även den tilltalade rättigheter. Ett rättssamhälle bygger på principen att alla är oskyldiga tills motsatsen är bevisad och den tilltalade har självklart rätt till bästa möjliga försvar. I rättegångssituationen innebär detta att brottsoffret blir ifrågasatt, vilket i sig kan upplevas som en kränkning. Det är viktigt att brottsoffret känner till vad som ska hända under rättegången så att brottsoffret inte utsätts för onödigt lidande. Det är också viktigt att domare avbryter frågor som omöjligt kan ha med målets utredning att göra. Det är inte enbart i sexualbrott som irrelevanta ifrågasättanden sker. Vänsterpartiet anser att domare ska ta större ansvar för att irrelevanta frågor inte ställs och att kränkningar inte förekommer i rättssalen. Även om vi inser vikten av och står bakom principen om fri bevisprövning är vi övertygade om att det finns mycket att förbättra inom ramen för nuvarande rättsläge.

9 Vittnen och vittnesstöd

För ett brottsoffer är det självklart viktigt att ansvar utdöms, och för att så ska kunna ske måste förundersökning och bevisning vara så bra som möjligt. Vittnen och vittnens berättelser kan vara avgörande för målets utgång. Att vittna i en rättegång kan vara både svårt och skrämmande och kunskap om vittnets särskilda situation är mycket viktigt.

Det är vanligt att rättegången är första tillfället som vittnet kommer i kontakt med domstolen. Att vara väl förberedd på vad som ska hända i rättssalen är mycket viktigt. Liksom när det gäller målsäganden har ombuden för bägge parterna rätt att ställa frågor och dessa kan ibland upplevas som kränkande. Vittnet blir ifrågasatt och minnesbilderna av det som hänt långt tidigare blir plötsligt mindre tydliga. Det är heller inte ovanligt att vittnet, liksom målsäganden, möter den åtalade i väntrum eller andra lokaler i anslutning till rättegången.

För att komma till rätta med dessa problem är det viktigt dels att vittnet är väl förberett på vad som ska hända i rättegångssalen, dels att lokalerna är så utformade att målsägande och vittnen känner sig trygga. Detta är en viktig fråga när det gäller den yttre förändringen av tingsrättsstrukturen.

När det gäller frågan om att vara förberedd för rättegången och att känna sig trygg är vittnesstöd en ovärderlig resurs. Vittnesstöd sker i dag i ideell regi och Vänsterpartiet anser att det så ska förbli, dock måste ekonomiskt stöd utgå till verksamheten. I dag utbildar brottsofferjourerna vittnesstödjare och det är inte ovanligt att personer alternerar mellan att vara vittnesstödjare och att vara brottsofferstödjare. Även om det finns undantag i vissa lokala fall så

Fel! Okänt namn på

finns struktur och informationskanaler uppbyggda inom brottsofferjourerna när det gäller vittnesstöd. Dessa kunskaper bör tas till vara.

Frågan om vittnens situation och vittnesstöd har utretts men förslag till förändrade strukturer har ännu inte presenterats, varför vi avvaktar med yrkande i större omfattning. Dock anser vi att riksdagen redan nu bör ta ställning till huvudmannafrågan, vilket innebär ett ställningstagande när det gäller att Brotts-offerjourernas riksförbund ska utses som huvudman för det framtida vittnesstödet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10 Hälso- och sjukvård

Förutom polisen så är kanske hälso- och sjukvårdens olika delar den instans som tidigast och oftast kommer i kontakt med brottsoffer. Det gäller personer som kommer in för akut behandling men också personer som inkommer med symptom som inte uppstått i direkt anslutning till brottet. Det är viktigt att all sjukvårdspersonal har relevant kunskap om brottsoffer. Sådan kunskap är en förutsättning för att upptäcka trauman och inte minst för att våga fråga en person som man misstänker varit utsatt för brott. För att stärka brottsoffrens ställning bör det finnas rutiner för samarbete mellan de olika delar av samhället som kan vara relevanta, exempelvis sjukvården, socialtjänsten och polisen. Självklart ska sekretessfrågor beaktas och respekteras och rollfördelningen vara klar och tydlig.

Inom skolan är skolläkare, skolsköterskor och kuratorer oerhört viktiga i både förebyggande och konkreta stödinsatser för utsatta elever. En förstärkning av dessa tjänster behövs. Såväl den allmänna sjukvården som psykiatrin, mödravården och barn- och ungdomsvården bör stärka arbetet gällande brottsofferperspektiv och hot- och riskbedömning.

För att uppnå detta bör Socialstyrelsen ges i uppdrag att utarbeta en nationell brottsofferstrategi för hälso- och sjukvården samt ge bred kännedom nationellt om goda lokala satsningar.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11 Funktionshindrade och äldre brottsoffer

Funktionshindrade har drabbats hårt av 1990-talets neddragningar. Diskriminering förekommer ofta och arbetslösheten är mycket hög i gruppen. Funktionshindrade kvinnor är extra utsatta; det råder en stor tystnad kring våld och sexuella övergrepp mot funktionshindrade kvinnor, och frågan är i det närmaste tabubelagd. Detta måste synliggöras. En liknande situation finns för många äldre brottsoffer.

Äldre och funktionshindrade är särskilt sårbara brottsoffer. Det rör sig ofta om dolda brott som begås i hemmet eller på en vårdinrättning. Det kan röra

sig om såväl psykiska, fysiska, ekonomiska som sexuella övergrepp, som inte sällan begås av anhöriga eller personal på vårdinrättningar. Detta gör utsatt-heten dubbel eftersom det också är i dessa grupper som offren har att söka stöd. På så sätt liknar brotten dem som begås mot kvinnor i relationer och de brott som barn utsätts för av sin vårdnadshavare. När det gäller brott mot äldre och funktionshindrade är det mycket viktigt att personal inom vården som kommer i kontakt med dessa grupper, exempelvis distriktssköterskor och läkare, har redskap att hjälpa.

Mer om detta i vår motion Handikappolitik, 2006/07:So382, där vi bl.a. kräver en utredning om situationen för funktionshindrade kvinnor som utsatts för brott.

12 Skadestånd när misstänkt gärningsman är under 15 år

Skadeståndet från Brottsoffermyndigheten finns till för dem som blivit offer för ett brott men inte är försäkrade mot brott på annat sätt. Det som formellt krävs för skadestånd är en anmälan, men i praktiken ser det annorlunda ut, eftersom man på något sätt måste kunna styrka att man fallit offer för ett brott.

Eftersom personer under 15 år inte kan åtalas görs sällan brottsutredningar i fall där personer i denna åldersgrupp misstänks vara förövare. Detta leder i praktiken i sin tur till att fallets brottsoffer får svårt att få ut skadestånd av Brottsoffermyndigheten.

Myndigheten skriver själv som följer i sin referatsamling från 2003:

Om gärningsmannen är känd krävs i princip en fällande dom eller ett beslut av åklagaren att underlåta åtal. I vissa fall har den utpekade gärningsmannen avlidit innan skuldfrågan har prövats i det straffprocessuella förfarandet. Brottsoffermyndigheten har då ansett brottsrekvisitet vara uppfyllt om den misstänkte har erkänt vid förundersökningen eller det av utredningen på annat sätt klart framgår att han begått brottet. Det-samma gäller när den misstänkte är straffmyndig. I extrema fall kan dock krävas bevis-talan för att fastställa om underårig begått gärningen. I fall med okänd gärningsman får Brottsoffermyndigheten självständigt bedöma om sökanden har skadats genom brott. Bedömningen görs på grundval av förundersökningshandlingar och medicinsk dokumentation samt uppgifter som sökanden har lämnat i skriftlig form eller vid samtal med handläggare hos myndigheten.

Vid ett fall där en brottsutredning läggs ner löper således brottsoffret stor risk att bli helt utan ekonomiskt skydd. Ett brottsoffer kan med andra ord bli utan ekonomiskt skydd enbart för att en misstänkt gärningsman är under 15 år. En särskilt utsatt grupp i detta sammanhang är unga människor, eftersom de är den grupp som i allra högst grad drabbas av brott utförda av unga gärnings-män. Enligt uppgifter anmäldes år 1999 ungefär 2 000 sådana här brott med misstänkt förövare under 15 år, därefter har ingen statistik tagits fram.

Fel! Okänt namn på

Regeringen bör därför vidta åtgärder för att säkerställa ekonomiskt skydd för brottsoffer när misstänkt gärningsman är under 15 år.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13 Offer för rasistiska och vitmaktrelaterade brott

Brott som rubriceras som rasistiska brott är en samlingsbenämning för en rad olika typer av brott som riktas mot enskilda personer på grund av deras etnicitet eller nationella ursprung. Dessa brott rör sig om såväl egendomsbrott som brott mot person. Vem som helst kan drabbas, vuxna och barn, och brotten begås såväl i hemmet som på arbetsplatsen eller på gatan. Brotten är det synliga uttrycket av en dold rasism som tyvärr finns utbredd i samhället, inte bara genom attityder och åsikter utan strukturellt i hur samhället är uppbyggt.

När det gäller rasistiska brott så handlar det om en dubbel oförrätt eftersom offren är offer för såväl kriminell verksamhet som hat. Attacken riktas mot offrets hela bakgrund, kultur och arv och brukar därmed benämnas som hatbrott. Att öka rättsväsendets kunskaper om rasistiska brott är en mycket viktig uppgift. Det har sedan länge varit en av de prioriterade brottstyperna, men detta till trots ökar antalet brott ständigt medan antalet gärningsmän som döms inte ökar i samma omfattning.

Homosexuella, bisexuella och transpersoner (HBT-personer) utsätts ofta för olika typer av diskriminering, förtryck och våld. Även detta betecknas som hatbrott. På senare år har dessa brott ökat både sett till antalet anmälningar och enligt undersökningar bland unga HBT-personer. I en studie från kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet från 2004 uppgav 52 % av de tillfrågade att de utsatts för olika hatbrott, år 1996 gav 25 % samma svar. I 80 % av fallen handlade det om förtal och förolämpningar; 24 % om diskriminering på arbetsplatsen och 12 % hade drabbats av våldsbrott. Enligt utredningen är unga HBT-personer mest utsatta då det framkommer att av dem under 20 år har 77 % drabbats av hatbrott.

I en lägesbeskrivning från Socialstyrelsen, ”Sexuell läggning och bemötandet i socialtjänsten”, redovisas att HBT-personer får ett dåligt bemötande på det sociala området. Bemötandefrågan aktualiseras också i de fall HBT-personer är brottsoffer.

Både rasistiska brott och brott mot människor på grund av deras sexuella läggning eller identitet kan ha anknytning till den s.k. vitmaktmiljön, även om sådana brott självfallet förekommer även utan denna anknytning. Vitmaktmiljön har länge bestått av mindre, ofta sinsemellan stridande, grupper. Vissa har haft partipolitiska ambitioner, andra har sett sig som mer militanta kamporganisationer. Det ideologiska beundrandet av nazismen är påtagligt, men organisationerna tar i olika hög grad vara på de symboler som finns. På senare tid har organisationer fria från nazistisk symbolik men med samma ideologiska

grundsyn vuxit fram och utgör således ett mer dolt problem när det gäller att locka till sig ungdomar.

I vissa kommuner har de lyckats. Enligt Säkerhetspolisen så har de interna stridigheterna inom vitmaktmiljön under senare år i viss mån lugnat sig och man söker gemensamma samlingar och symboler. Man söker martyrer och genomför manifestationer. Vitmaktpropaganda, exempelvis i form av musik, är en viktig finansieringskälla för verksamheten.

Personer ur vitmaktmiljön angriper ofta HBT-personer eller människor med annan etnisk bakgrund helt oprovocerat. De personer, ofta ungdomar, som begår brotten skolas in i ett antirationalistiskt tänkande där man strävar efter att agera efter sitt hat och med våld. Såväl kampsporter som skytteövningar praktiseras av olika organisationer i skolningen.

Våld och hot drabbar även människor som i ord och handling reagerar mot vitmaktpropagandan. Det rör sig om parlamentariska politiker såväl som utomparlamentariska aktivister och privatpersoner.

Att drabbas av hatbrott kan medföra ett särskilt psykiskt lidande för alla dessa grupper och detta måste beaktas i brottsofferarbetet, vilket kräver att de rättsvårdande myndigheterna har god kunskap om sådana brott. Samtidigt bör ansträngningarna intensifieras när det gäller att stödja och skydda personer som kommer till insikt och tar sig ur vitmaktmiljön. Utbildningsinsatserna vad gäller rasistisk, homofob och vitmaktrelaterad brottslighet bör intensifieras hos alla myndigheter och andra instanser som kommer i kontakt med brottsoffer.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

14 Offer för sexualiserat våld

Kvinnor som utsatts för våld eller övergrepp av en man berättar ofta att bemötandet från de institutioner i samhället som ska hjälpa dem upplevs som ett andra övergrepp.

Erfarenheter som vittnar om att inte bli trodd gör att många kvinnor inte vågar berätta om vad de har blivit utsatta för eller inte vågar anmäla övergrepp. Kvinnor upplever också att det är de och deras agerande som blir ifrågasatt i stället för den misstänkta mannen. Myndigheter fokuserar på hur kvinnan klär sig, hur hon har agerat och om hon har varit berusad eller inte. Detta är ett förhållningssätt som utgår från mannens perspektiv och som bär vidare de strukturer som också är själva orsaken till våldet. Eftersom de patriarkala strukturerna finns överallt så finns de även i rättsväsendet.

Våld i enkönade parrelationer är än mer dolt än våld i relationer mellan män och kvinnor. De som utsätts för våld i en enkönad parrelation har också att övervinna dels svårigheten att tala om att man blir slagen av sin partner, dels att tala om sin sexuella läggning.

Kunskaper om sexualiserat våld och genusanalys måste öka i rättskedjan för att brottsoffer ska få ett värdigt bemötande. Vi återkommer till detta i flera andra motioner.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 30 oktober 2006

Lars Ohly (v)

Marie Engström (v)

Elina Linna (v)

Kent Persson (v)

Lena Olsson (v)

Wiwi-Anne Johansson (v)

Peter Pedersen (v)

Alice Åström (v)